

Vasilij G. Zajcev

**ZÁPISKY
ODSTŘELOVAČE**

Mladá fronta

**Vzpomínky proslulého sovětského odstřelovače,
jehož osudy ztvárnil film Nepřítel před branami**

Zápisky odstřelovače

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.mf.cz
www.albatrosmedia.cz

mladá fronta

Vasilij G. Zajcev
Zápisky odstřelovače – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Vasilij G. Zajcev

ZÁPISKY ODSTŘELOVAČE

Vasilij G. Zajcev

**ZÁPISKY
ODSTŘELOVAČE**

Mladá fronta

PŘELOŽIL JIŘÍ HUTEČKA

„Za Volhou pro nás země nebylo.“

Vasilij Zajcev

Obsah

Úvodní slovo	9
O autorovi	11
První kapitola: Dětství a mládí.....	13
Druhá kapitola: Pod armádní blůzou námořnické triko	21
Třetí kapitola: Na druhý břeh	28
Čtvrtá kapitola: První boj	35
Pátá kapitola: Pohřben zaživa	45
Šestá kapitola: Bez dechu	53
Sedmá kapitola: Klidný den	60
Osmá kapitola: Jak jsem se stal odstřelovačem.....	70
Devátá kapitola: První kroky.....	83
Desátá kapitola: Obtížné postavení	103
Jedenáctá kapitola: Hon na odstřelovače	112
Dvanáctá kapitola: Když jde o trpělivost	119
Třináctá kapitola: Vojákovy nebe	127
Čtrnáctá kapitola: Moje povinnost	134
Patnáctá kapitola: Důvěra	145
Šestnáctá kapitola: Křivda.....	156
Sedmnáctá kapitola: Ťurin a Chabibulin.....	166
Osmnáctá kapitola: Souboj	179
Devatenáctá kapitola: Sloužím Sovětskému svazu	190
Příloha I: Příběh odstřelovače	201
Příloha II: ROZKAZ NÁRODNÍHO KOMISAŘE OBRANY SSSR o metodách upevnění disciplíny a pořádku v Rudé armádě a zákazu samovolného opuštění bojových pozic	211

Úvodní slovo

Max Hardberger

K všeobecné známosti příběhu Vasilije Zajceva přispěl režisér Jean-Jacques Annaud svým filmem *Nepřítel před branami*. Skutečný Vasilij Zajcev však byl výrazně jinou a mnohem složitější postavou než ta, kterou na plátně ztvárnil Jude Law.

Vasilij Grigorjevič Zajcev, dříve zkušený lovec z uralské tajgy, byl na počátku války účetním a výplatním úředníkem v sovětském Tichomořském loďstvu. Do bojů u Stalingradu se spolu s dalšími námořníky a námořními pěšáky přihlásil dobrovolně. Jeho nadřazení pak v obleženém městě rychle rozpoznali talent střelce, který se v něm skrýval, a udělali z Vasilije odstřelovače.

Vasilij své dovednosti lovce rychle upravil pro potřeby stalingradské divočiny a taktické postupy, které mezi troskami továren a na svazích Mamajevské mohyly vyvinul, jsou dodnes předmětem studia na vojenských akademiích.

S tím, jak se zkažky o jeho činech šířily Sovětským svazem, se Vasilij rychle stal slavným. Byl raněn střepinou a poté, co opustil nemocnici, byl vyznamenán nejvyšším sovětským vyznamenáním, Zlatou hvězdou Hrdiny Sovětského svazu.

Ti, kdo měli možnost vidět film *Nepřítel před branami*, který je až zuřivě antikomunistickým dílem, mohou zastávat názor, že sám Vasilij byl výtvozem a pouhým nástrojem sovětské propagandistické mašinerie. Pravda je však zcela jiná. Zajcev byl členem Komunistického svazu mládeže (*Komsomol*) i komunistické strany a ve svých vzpomínkách opakovaně vyjadřuje nezlomnou věrnost sovětskému státu.

Je třeba poznamenat, že v jeho vzpomínkách se naopak nevyskytuje několik událostí, na kterých staví děj *Nepřítele před branami*. Především jedna z nejděsivějších scén filmu, kdy jednotky NKVD kulometry kosí sovětské vojáky, kteří se po katastrofálním pokusu o útok dali na ústup, nemá v Zajcevových pamětech žádnou oporu.

U Stalingradu sice bojovaly trestné roty, Zajcev se však v bitvě ocitl jako dobrovolník, nikoliv jako odsouzenec. Jsme přesvědčeni, že Zajcev by se fiktivní verze svého příběhu zhrozil a byl by zhnusen tím, že je s ní jeho jméno vůbec spojováno.

Film také Vasilije nepřesně zobrazuje jako nevzdělaného venkovana. Ve skutečnosti měl Zajcev – díky sovětskému systému, který Annaud tak kritizuje – slušné základní vzdělání, po válce na ně navázal a nakonec se stal profesorem techniky na univerzitě v Kyjevě.

Přestože Vasilij Zajcev nebyl žádným spisovatelem, jeho vzpomínky srší energií i vtipem a představují jedno z klasických děl válečné literatury. Ve zničeném městě na březích Volhy, ve zlomovém okamžiku v dějinách své země dal Vasilij Zajcev svojí odvahou, inteligencí a vlastenectvím v té nejtemnější hodině naději statisícům spoluobčanů. A my bychom také chtěli, aby se na něj právě takto vzpomínalo.

Max Hardberger je autorem monografie *Freighter Captain*.

O autorovi

(předmluva Vasilije Čujkova k ruskému vydání z roku 1971)

Který veterán od Stalingradu by neznal jméno Vasilije Zajceva? Jeho slavné činy sloužily za příklad odvahy, schopností a dovedností všem našim vojákům – jak těm, kteří bojovali u Stalingradu, tak i těm z ostatních front. Jeho úspěchů si byl dozajista vědom i nepřítel. V průběhu německé ofenzivy na Volze zlikvidoval Vasilij Zajcev přes tři stovky nacistických důstojníků a vojáků. Byl to skvělý střelec a prozíravý taktik a není divu, že z něj měli nacisté strach. Major König, „supersnajpr“ a velitel nacistické odstřelovačské školy, přiletěl do Stalingradu až z Berlína se zvláštním úkolem zabít tohoto nepolapitelného ruského odstřelovače. Kulka ze Zajcevovy pušky si však starého nacistického vlka našla dřív.¹⁾

U Stalingradu jsem měl příležitost poznat řadu slavných odstřelovačů. K těm nejznámějším patřili Vasilij Zajcev, Anatolij Čechov a Viktor Medveděv. Na první pohled byste je nerozeznali od bezjmenného řadového vojáka. Na setkání s Vasilijem Zajcevem mne však zaujalo hned několik věcí – jeho skromnost, jeho klidná povaha a jeho vnímavý pohled. Stisk jeho ruky by pevný a dlaň vám sevřel jako do kleští. Při našem prvním setkání, právě když bylo obraně města nejhůř, mi řekl: „Nemáme kam ustupovat. Za Volhou pro nás není země.“ Tato věta se stala heslem dne a opakoval si ji každý voják 62. armády.

¹⁾ Příběh o Zajcevově souboji s majorem Königem (zde v Zajcevových vzpomínkách navíc uváděném jako „Könings“, viz níže), který byl relativně nedávno přetaven i do výrazně „hollywoodizované“ filmové podoby (*Enemy at the Gates, Nepřítel před branami*, režie Jean-Jacques Annaud, 2001), náleží do dlouhé řady mýtů východní fronty, vykonstruovaných a neustále opakovaných sovětskou propagandou (zde například i maršálem Čujkovem a nakonec i samotným Zajcevem). Zajcev jistě podstoupil řadu „soubojů“ s protivníkovými odstřelovači, „velitel nacistické odstřelovačské školy major König“ však s velkou pravděpodobností nikdy neexistoval. Více viz např. Antony BEEVOR, *Stalingrad: The Fateful Siege, 1942–1943*, London 1998, s. 203–204 (česky BEEVOR, *Osudné obléhání: Stalingrad 1942–1943*, Praha 2003) – pozn. překl.

Díky svému organizačnímu talentu stanul Vasilij Grigorjevič v čele armádní odstřelovačské skupiny. Měl několik žáků a ze všech se stali prvotřídní odstřelovači. Zbraněmi v rukou „Zajícat“ a „Medvídat“ padali fašisté po stovkách a tisících (Zajcevovým žákům se na frontě přezdívalo „Zajíčata“, zatímco Medveděv operoval s tzv. „Medvíďaty“).

Od těch časů uběhlo více než čtvrt století a je více než příjemným překvapením, že i dnes, na stránkách této knihy, dává Vasilij Grigorjevič Zajcev čtenáři lekce z vojenských schopností a odhaluje tajemství odstřelovačského umění. Myslím, že i Zajcevovy úvahy napomohou morálním kvalitám naší mládeže a mým mladým přátelům – příslušníkům ozbrojených sil, studentům univerzit, svazákům v továrnách, v kolchozech i v armádě – mohu jen a pouze doporučit: seznáňte se s odvahou a statečností Vasilije Grigorjeviče Zajceva.

maršál Sovětského svazu Vasilij Ivanovič Čujkov²⁾

²⁾ Čujkov byl v září roku 1942 jmenován do čela 62. armády u Stalingradu. Jako velitel 8. gardové armády se později zúčastnil operací v Bělorusku a jeho jednotky vedly v dubnu roku 1945 útok na Berlín. Čujkov byl prvním spojeneckým důstojníkem, který se dozvěděl o smrti Adolfa Hitlera, a záhy poté měl tu čest přijmout z rukou generála Weidlinga kapitulaci německého hlavního města. Po skončení války byl čtyři roky (1949–1953) velitelem sovětských ozbrojených sil v Německu. Zemřel v roce 1982.

První kapitola

Dětství a mládí

Na své dětství si pamatuje každý. Někteří na ta léta vzpomínají s hořkostí, někteří s nostalgií či pýchou – ach, jaké dětství jsem to měl! Nikdy jsem však neslyšel, že by někdo definoval, kdy vlastně začíná mládí a kdy vlastně končí. Co se mne týče, tak odpověď neznám. Proč? Nejspíš proto, že do dětství člověk vstupuje, aniž by o tom věděl, a nijak si to nepamatuje; zatímco přechod mezi dětstvím a věkem mladistvým je nejasný a zatížený typicky dětskou neschopností reflektovat dění kolem sebe. Ne náhodou se často mluví o „přerostlých dětech“. A kdy přesně se jim tak vlastně ještě říká, to je také těžká otázka. Samozřejmě, někdy narazíte na „dítě“, kterému je přes dvacet, ale to je sotva podoba dětství, kterou by se dalo chlubit.

Co si pamatuji, tak konec mého dětství ohlásila slova dědečka Andreje, který mě jednou vzal s sebou na lov, dal mi do ruky luk a několik podomácku vyrobených šípů a prohlásil: „V klidu zamiř a dívej se kořisti do očí. Už nejsi malý chlapec.“

Děti si rády hrají na dospělé, ale tohle nebyla žádná hra. Lesy byly plné skutečných divokých zvířat, ostražitých a hbitých, ne nějakých vymyšlených. Řekněme, že jste se chtěli podívat třeba na kozu – jaké má rohy nebo oči a tak. Museli jste se proto zamaskovat tak, aby vás viděla jako křoví nebo hromadu slámy. Museli jste bez hnutí ležet, nedýchat a ani nemrknout. Nebo když jste se plížili k zaječí noře, museli jste to zkusit ze strany po větru a ani stéblo trávy nesmělo pod vaší váhou zaševelit. Splynout se zemí, přimknout se k ní jako list javoru, postupovat tiše. Zajíce jste museli zasáhnout přesně mířenou ranou z luku, připlížit se, co nejbliže to jde – když budete daleko, mohli byste minout.

Dědové milují své vnuky ještě více, než otcové milují své syny. Proč tomu tak je, může vysvětlit pouze děd. Ten můj, Andrej Alexejevič Zajcev, pocházel ze starého loveckého rodu. Mne

si oblíbil ze všech nejvíc, podobně jako svého prvorozeného syna Grigorije, mého otce; otce jedné dcery a dvou synů. Já byl nejstarší, ale rostl jsem velmi pomalu, až se moje rodina domnívala, že navždy zůstanu nedochůdčetem, „malým pivem“. Ale děd mi moji výšku nikdy nepřipomínal a raději mi předával svoje rozsáhlé lovecké zkušenosti. Mé neúspěchy ho téměř doháněly k slzám, a když jsem viděl, jak moc mu na mně záleží, snažil jsem se mu odvděčit, jak to jen šlo – dělal jsem všechno, co mi řekl, a přesně tak, jak chtěl.

Naučil jsem se číst ve stopách zvířat, stejně jako bych četl v knize, sledoval jsem doupatka vlků i medvědů a stavěl skryše tak dobré, že mě ani děda nedokázal najít, dokud jsem se neozval. Můj dědeček byl z těchto mých úspěchů velmi šťastný a jednou, snad aby mi poděkoval za všechnu tu snahu, podstoupil velké riziko – když jsme stopovali vlka, nechal zvíře přijít tak blízko, že ho mohl zabít dřevěnou palicí. Bylo to, jako by mi říkal: „Chlapče, dívej se a uč se, s jakou odvahou a klidem se musíš postavit nebezpečnému protivníkovi.“ A když mi pak vlčí kůže ležela u nohou, řekl: „Vidíš, jak nám to pěkně vyšlo? Ušetřili jsme kulku a kožich je bez jediné poskvrny – tenhle bude prvotřídní.“

Nedlouho poté se mi podařilo chytit do lasa divokou kozu. Jak se rozběhla, když se jí lano zachytilo za rohy! Doslova mě vytrhla z úkrytu a vlekla mě mezi křovím, snažila se mi lano vyrvat z ruky, ale ne! Já se zachytil keře a držel se jako o život. Koza běhala zleva doprava, jednou keř oběhla, pak podruhé, a nakonec se zhroutila na kolena. Dědeček byl mým úspěchem více než potěšen. Byl jsem tak šťastný, že jsem se rozplakal, a on mi slzy slíbal z tváře.

Následujícího dne mi dědeček v přítomnosti mého otce, matky, babičky, sestry a bratra věnoval pušku – jednorannou brokovnici ráže 20. Byla to skutečná zbraň – vojenské náboje byly hezky seřazené v pásu, jednotné i brokové na střílení tetřevů. Stál jsem v pozoru a děda mi ji pověsil na rameno – byl jsem tak malý, že puška stála pažbou na zemi, ale už jsem nebyl dítě. Děti se přece skutečných zbraní jako tahle nesměly dotýkat.

Tenkrát mi bylo sotva dvanáct let, ale za ten jediný den jsem dokázal dospět. Ať mi říkají třeba malé pivo, já mám přes rameno opravdovou pušku! Psal se rok 1927, bylo to v domě mého dědečka

na břehu řeky Saram, v Jelenovském selsovětu ležícím v Jihouralské oblasti. Stal jsem se dospělým, nebo spíše samostatným lovcem. Můj otec při vzpomínkách na boje pod Brusilovovým velením vždycky říkával: „Využij každou kulku, Vasiliji. Nauč se střílet a neminout. To ti pomůže, a nejen proti čtyřnohým tvorům.“

Spolu s brokovnicí mi můj děd předal i moudrost tajgy, lásku k přírodě a své tvrdě nabyté zkušenosti. Někdy jen tak sedával na pařezu, kouřil domácí tabák ze své oblíbené dýmky a upřeně zíral na zem. A trpělivě mi vysvětloval, co znamená být lovcem: „Řekněme, jdeš do lesa něco ulovit,“ řekl. „Musíš si sundat čepici, abys slyšel všechno kolem sebe – musíš poslouchat, co se v lese děje, naslouchat rozmlouvám ptáků. Jestli uslyšíš klevetit straky, znamená to, že máš společnost. A někdy ne malou, takže se musíš připravit. Najít si dobrou pozici, být zticha a čekat – zvíře se blíží. Musíš ležet bez hnutí, nehnout brvou.“ Děda potáhl z dlouhé dýmky. „Když se pak vracíš z lovu,“ pokračoval, „počkej až po soumraku, aby tě s tvou kořistí nikdo neviděl. A nikdy se svými úspěchy nechlub, ať hezky mluví samy za sebe. Tak si budeš vždycky pamatovat, aby ses příště snažil ještě víc.“ Děd vždycky věděl, jak svá vnoučata o něčem přesvědčit.

Své úlovky jsme vždycky brali do lovecké chaty, říkali jsme jí izba. Bylo to velké stavení a mohli je využívat pouze muži. Dědilo se na dvě části oddělené stěnou ze silných kmenů. Na jedné straně se spalo, na druhé jsme skladovali maso. Tento sklad byl v zimě plný zmrzlé kořisti. Pod stropem tak visely stovky ptáků, mrazem pěkně zakonzervovaných. Děda, já a můj bratranec jsme spali na dřevěných lavicích pokrytých vlčími kůžemi, zatímco pod lavicemi byly na hromádách kůže z dalších zvířat. Navíc tu byla ještě jedna postel, na které si děda přes den vždycky zdříml. Když pak nastal nějaký svátek spojený s hostinou, v *izbě* se shromáždilo všechno příbuzenstvo a pravidlo o zákazu vstupu žen bylo dočasně zapomenuto.

Můj děd vyznával své vlastní svaté a bohy. Nevěřil ve svaté ruského pravoslaví ani v Boha, kterého uctívala babička, ale ani jí z domu nevyhazoval ikony. V našem domě tak vedle sebe existovala dvě náboženství. Víra mé babičky kázala „nezabiješ, nepokradeš, ctít a poslouchat budeš otce svého i matku svou, a milosrdný Bůh

na nebesích všechno vidí“. Podle názoru bábi Duny jsme se narodili k věčnému životu: „Když se duše oddělí od těla, tělo jde k trestu, zatímco duše letí jako holubice k Poslednímu soudu. Tam se každý z nás musí zpovídat z toho, jak jsme žili, a z hříchů, které jsme spáchali. Tvůj život na onom světě závisí na tvém chování tady na zemi. Jestli se budeš navěky škvařit v pekle, anebo si užívat v ráji, to záleží na tom, co vykonáš v pozemském životě.“ Samozřejmě, že já i můj bratranec Maxim jsme se vždycky snažili dělat všechno správně, aby mohly naše duše do nebe. Děda to však viděl jinak a říkával nám: „Nic nežije dvakrát – ani člověk, ani zvíře. Například dnes jste dostali kozu, a když jste ji stahovali z kůže, tak jste to pěkně zvorali a kůži dvěma pořádnými řezy poškodili.“ To se pak děda až rozzlobil a zapomněl, co nám vlastně původně povídal: „Jestli to uděláš ještě jednou, zpráskám tě tak, že budeš mít jizvy, ještě až budeš tak starý jako já!“

S Maximem jsme seděli v koutku a ani nedutali, protože jsme dědu znali. Potáhl z dýmky a vrátil se ke kritice babiččina pojetí víry: „Takže, tu kůži jste pověsili na mráz a všichni ptáci z lesa se zastavili, aby si zobli něco masa. Viděli jste tam ale nějakou duši?“ Zticha jsme seděli a mrkali jako dva křečci. Děda Andrej byl na pokraji dalšího výbuchu: „Ha, najednou mlčíte! Viděli jste snad někdy tuhle duši, o které všichni dokola mluví?“ Odpověděl jsem, že ne. „Tak,“ uzavřel debatu děda, „jestli jste ji neviděli, tak to znamená, že není. Je jen kůže, maso, vnitřnosti. Kůže visí venku, maso je v polívce a vnitřnosti dostali psi k večeři. Pamatujte kluci, duše, duch, to jsou všechno pohádky. Duchů se nemusíte bát. Správný lovec se nebojí. A jestli někdy ve vašich očích uvidím strach, tak vám dám na zadek!“

★★★

Bratranec Maxim nosil brýle, ale pořád na všechno mhouřil oči. Byl o pět let starší než já, ale když jsme se prali, nikdy jsem se nevzdal, a když jsem prohrával, začal jsem škrábat a kousat. Maxim to pak vzdal a dědovi se líbilo, že jsem se ubránil. Děda mě měl nejradši, ať se dělo cokoliv. Nikdo jiný z rodiny neměl dovoleno mě potrestat – to právo si děda vyhradil pro sebe. Ale zbil mě, kdykoliv jsem se vychloubal, lhal, někoho prásknul nebo jsem byl zbábělý.

Moje sestra Polina si často stěžovala, že páchneme jak zvěř.

Měla pravdu. V zimě jsme trávili více času ve společnosti divokých zvířat než ve společnosti lidí. Naše ruce, tváře, šaty, pušky, pasti – všechno bylo potřeno jezevčím tukem. Dokonce i ocel byla po jeho aplikaci cítit jinak. Celí jsme zapáchali jako zvířata, a lesní zvěř nás proto nevnímala jako hrozbu.

Každé ráno začínalo na rozkaz mého dědy – vždycky to bylo nějakou radou, jak se v lese zaopatřit: „Když se vám do pasti chytí spousta zajíců a nemůžete je pobrat všechny najednou, pověste zbytek na strom.“ Jasně, tohle jsme já i Maxim věděli už dávno, ale přerušovat dědovy projevy bylo přísně zakázáno.

Dům jsme opouštěli za svítání, právě když se slunce vyhouplo nad obzor. Pod lyžemi nám hlasitě praskal čerstvý sníh, vzduch byl čistý a mrazivý. Potřebovali jsme se po ránu protáhnout, takže jsme postupovali pomalu – to naši psi, ti se mohli ze svých vodítek utrhnout a žadonili, abychom je pustili. Napřed jsme ale museli zkontrolovat pasti. A čas v tajze zvolna ubíhal.

Jednou ráno, když jsme začali prohlížet pasti, jsme zjistili, že do jedné z nich se chytil vlk a odtáhl ji pryč. Uvázali jsme psy, a zatímco Maxim šel zpět do domu pro pušku, já kontroloval zbylé pasti. Slunce pomalu stoupalo a na okrajích jeho rudého kotouče se mihotaly duhové prstence. Mráz neustával a psi brzy kňučeli, jak se jim ledový vzduch zařezával hluboko do tlapek. Maxim se konečně vrátil a vyrazili jsme hledat vlka s naší pastí. Vítr řádl jako šílený. Na Urale se v takovém počasí říká: „Trocha mrazu nikomu neuškodí, ale člověk v něm nesmí zůstat stát.“ Maxim měl často problémy s očima, které mu v ostrém větru silně slzely, a dohodli jsme se proto, že budu střílet první.

Sledovali jsme vlčí stopy a došli k závěru, že se vlk do pasti chytil pravou přední tlapou. Nebyl hloupý – věděl, že ho někdo bude stopovat, a o třech nohách se proto plazil místy, kde byla vrstva sněhu nejslabší. Kdykoliv se hák trčící z pasti někde zaryl do země, vrátil se, pokusil se stopu zahladit a poté vyrazil původním směrem. Vybíral si ty nejodlehlejší části lesa a zamrzlé bažiny a nenechával za sebou jediný chlup.

Zabrali jsme se s Maximem do stopování tak důkladně, že jsme si nevšimli, že se začíná stmívat. Byl jsem utahaný, bolela mne záda a měl jsem hlad. Maxim s pomocí sekerky tu a tam označoval pár

stromů, abychom se neztratili. Z marných snah toho dne jsem byl zklamaný a zahořklý, takže jsem na chvíli ztratil pozornost a sešel z cesty, když tu mí psi něco ucítili a napjali vodítka k prasknutí. Zklidnil jsem je a popadl pušku. Ani ne padesát kroků ode mne stál mezi křovím kamzík. Byl zády ke mně, což mi jen ztěžovalo míření, a proto jsem čekal, až se zvíře otočí a nabídne mi lepší cíl. Snad aby mě potrápil, se však kamzík rozhodl stát bez hnutí na místě a v klidu žvýkat nějakou travu vykukující sněhovým příkrovem. Pečlivě jsem zamířil a stiskl spoušť. Kamzík vyskočil vysoko do vzduchu, uběhl pár kroků, zavrával a klesl na kolena. Vypustil jsem psy a vyrazil za nimi s nožem v ruce.

Když psi kamzíka dohnali, vrhli se na něj, ten však byl silné konstituce a chytrý a zahnal je na ústup svými rohy. Bojoval statečně, byl však raněný a nebylo pro něj úniku. Nechtělo se mi použít další kulku, ale neměl jsem jinou možnost. S nožem jsem neměl proti zmítajícímu se zvířeti šanci. Tak jsem jej střelil znovu – tentokrát jsem zasáhl hlavu a kamzík se zhroutil do sněhu.

Maxim slyšel ryk raněného kamzíka i štěkot psů a dohnal nás. Velikost úlovku na něj udělala dojem: „Teda,“ prohlásil rozradostněný bratranec, „toho neuneseme ani oba dohromady. Pověsíme ho na strom.“ Pak začal udílet pokyny. „Udělej místo, budeme tu dnes muset přespát. Posbírej dřevo na otop, co to jen půjde – oheň musí vydržet celou noc.“ Připravil jsem tábořiště, posbíral nějakou sušinu a pak strávil pěkných pár minut snahou vykřesat z křemene a ocílky jiskru. Třel jsem je o sebe, ale kvůli prokřehlým prstům jsem musel začínat pořád odznovu. Konečně se mi podařilo zažehnout plamen a ten teď hořel jasně rudými jazyky, tančícími nad hromadou polínek.

Maxim mezitím stáhl kamzíka z kůže a první, kdo mohl toho dne zahnat hlad, byli naši čtyřnozí přátelé – Maxim jim hodil ještě horké vnitřnosti. Pak jsme napíchli maso na vytěrák od pušky a opekli si je nad ohněm. Oba jsme byli neskutečně hladoví.

Po chutné večeři jsem už chtěl jenom jediné – jít spát. Vodítka psů jsem si přivázal k opasku, objal jsem pušku, čepici narazil přes oči a usnul jsem, jako bych byl doma v posteli. Maxim zatím přiložil, překulil se ke mně a za pár minut už hlasitě chrápal. Celý náš tábor upadl do poklidného spánku, tedy s výjimkou Damky, fenky

sibiřského huskyho, která sice ležela stočená do klubíčka, ale jedno její ucho vztyčené v pozoru bedlivě naslouchalo a všechny nás hlídalo.

Z hlubokého spánku nás vytrhl až Damčin zuřivý štěkot. Během pár vteřin jsme byli já, Maxim i psi na nohou a připraveni na cokoliv. Podle množství dřeva v ohništi jsme se ani moc nevyspali. Maxim vytáhl z plamenů dýmající pahýl a mrštíł jím do tmy, až se zajiskřilo. Bez reakce. Naši psi ztichli. Poodstoupil jsem od ohně, abych lépe viděl do tmy. Nějakých sto metrů odsud na mne náhle zamrkal pár drobných světelék.

„Vlci!“ zvolal jsem.

„Museli vyčenichat naši večeri,“ řekl Maxim a trochu mě popíchl: „Bojíš se?“ Ta otázka se mě dotkla. „Jasně že ne,“ odpověděl jsem. Byl jsem na něj za to hodně naštvaný a vydal jsem se do míst, odkud na mne blikala ta světelka. Musel jsem jít pomalu, protože sníh tu byl po kolena. Najednou jako by mi nějaká neznámá síla instinktu nařídila: „Stůj! Střílej!“ Zvedl jsem hlavěň a vystřelil.

Výstřel rezonoval mezi korunami stromů ještě dlouho a vlci mezitím zmizeli. Strhl jsem si beranici, zadržel dech a nastražil uši, ale slyšel jsem jen hrobové ticho. Narazil jsem si proto čepici znovu na hlavu a vrátil se k ohništi. Maxim klidně ukrajoval z kamzíka maso a nabodával je na vytěrák. Oheň se proměnil ve velkou hromadu žhavých uhlíků. Bylo mi divné, že se Maxim ani nezeptal, jestli jsem něco trefil, ale neměl jsem důvod se ho vyptávat. Ostatně, byl to náhodný výstřel do tmy, musel jsem minout. Když jsem o tom tak přemýšlel, upadl jsem do příjemného spánku.

Ráno mě vzbudil Maxim šťouchanci do boku. „Dělej, lovče vysoké, čas na snídani.“ Jak jsem tam tak stál a sledoval Maxima při vaření, napadlo mě zajít se podívat směrem, kterým jsem v noci střílel. „Kam to ksakru jdeš?“ vyzvídal neklidně Maxim. „Chci se podívat, kolik tam včera bylo vlků,“ odpověděl jsem.

Ve sněhu byly vlčí stopy smísené s krví. Napřed jsem nevěřil svým očím, když jsem je ale sledoval, pochyby mě opustily – moje rána našla cíl. Maxim za mnou brzy přiběhl. „Co myslíš, dostal jsi ho? Pojď, podíváme se...“ Z mého pohledu to vypadalo, jako by krátkozraký Maxim stopu sledoval nikoliv očima, ale nosem. Pak se narovnal a podíval se na mne, jako by mě viděl

poprvé v životě. „Dobrá práce, bratranče. Tenhle vlk daleko nedojde.“

Šli jsme dál po krvavé stopě, překonali mírnou vyvýšeninu a dole pod svahem spatřili vlka. Byl to starý kus, krvácel z hrudníku a bez hnutí ležel na zemi. Maxim raději vypustil psy a až pak jsme se ke zraněnému zvířeti přiblížili. Damka kolem něj kroužila a štěkala na něj, ale vlk nijak nereagoval. Maxim pak vzal klacek a přetáhl ho po čumáku – zvíře sebou škublo a pak se natáhlo jak široké, tak dlouhé.

Porád nám zbývalo najít vlka, který odtáhl naši past. Vypustili jsme psy a netrvalo dlouho a les ožil zuřivým štěkotem. Napřed jsme mysleli, že se naši psi dali do boje s celou vlčí smečkou. Rozhodně se dělo něco podivného – psi jako by nás volali a prosili o pomoc! Rozběhli jsme se za nimi a Maxim, který měl delší nohy, byl u nich první. Když jsem dorazil, nevěřil jsem vlastním očím. Maxim držel v ruce lano, jehož druhý konec vedl do nory. „Co to může být?“ ptal jsem se, „To je lano od naší pasti – vlk je támhle v doupěti s pastí na noze. Vykouříme ho...“ Netrvalo ani půl hodiny a vlk nám ležel u nohou. Dorazili jsme ho, ani jsme nepotřebovali pušku – ušetřili jsme tak kulku i kožešinu. Vše jsme udělali přesně tak, jak nás učil děda.

Domů jsme se vrátili s královskou kořistí – dvěma vlčími kožichy, tuctem zajíců a vlčicí, kterou dostali samotní psi. K našemu překvapení se nikdo z rodiny – děda, otec, matka ani sestra – netvářil, že by ho to byť i jen trochu překvapilo. Dívali se na naši výpravu jako na úplně obyčejnou epizodu ze života dvou lovců. Strávili jsme celou noc v mrazu v lese, zabili dva vlky a vrátili se zpátky – nic divného. A přestože jeden z těch lovců byl známé „malé pivo“, byl to taky dobrý střelec, a měl proto právo nazývat se lovcem.

A tak jsem, s puškou přes rameno, a aniž bych si toho všiml, překročil hranici mezi dětstvím a mladickým věkem. Naučil jsem se umění stopování v tajze. Později se budou tyto schopnosti tuze hodit proti dvounohým dravcům, kteří nepozváni vpadli do naší vlasti.

Druhá kapitola

Pod armádní blůzou námořnické triko

Babička mě naučila číst a psát. Když mi bylo šestnáct, vyrazil jsem pracovat na magnitogorském projektu.³⁾ Tady jsem taky dokončil základní školu a začal studovat na účetního. V roce 1937 jsem pak odešel na vojnu. I když jsem byl malý, přidělili mě k Tichomořskému loďstvu, což mě velmi potěšilo. Modro-bílé pruhy námořnického trička, tělňašky, se vždycky považovaly za symbol odvahy a statečnosti. Námořník v tělňašce vždycky zdálky vyčníval. Nemohli jste ho přehlédnout ani na rozbouřeném moři, ani v davu lidí. Bílé a modré proužky jsou jako živé a hýbou se, jako by měl na hrudi celý oceán.

Je pravda, že uniforma je jen vnější znak, pouhá věc. Ale zkuste si někdy nějakou obléct – hned se narovnáte a vypnete hrud'. A jestli nejste padavka nebo nějaký odporný dekadent, hned pocítíte potřebu vyzkoušet svoji sílu – udělat pár kliků, nějaký ten zdvih. A tak to na vás začne působit. Ne nadarmo se říká, že muži v *tělňaškách* neznají strach, plivou smrti do tváře a nikdy nežádají o slitování.

Tělňaška, tělňaška... Měl jsem to štěstí, že jsem si jednu mohl obléct ve Vladivostoku na podzim roku 1937. Dorazili jsme s přáteli suchozemci – všechno *komsomolci* – po dlouhé cestě z Uralu, abychom nastoupili službu v Tichomořském loďstvu. Celých pět let jsem pak s hrdostí nosil *tělňašku* a připravoval se na bitvu na moři ... jen abych byl nakonec povolán bojovat na zemi. *Tělňašky* jsem se ale vzdát nedokázal a nosil ji dál skrytou pod armádní blůzou. Abych celý příběh zkrátil, v září roku 1942 jsme já i ostatní námořníci museli odhodit svůj námořní úbor a navléci se do uniformy 284. střelecké divize.

³⁾ Přeměna Magnitogorsku na významné ocelářské centrum byla jedním z důležitých bodů Stalinových prvních pětiletků (1928–1933, resp. 1933–1937); nemalou část stavebních prací odvedli členové Komunistického svazu mládeže (Komsomol), mezi nimi i Zajcev – pozn. překl.

Vzpomínky mne zavály až na vzdálené pobřeží Tichého oceánu a já si jasně pamatuji, jak Vladivostok vypadal, když jsem jej poprvé spatřil. Vlak zelenáčů i se mnou dorazil na nádraží za úsvitu 3. února 1937. Noc ustupovala jen pomalu a ze tmy líně vystupovaly obrysy okolních budov. Byli jsme rádi, že se konečně dostaneme ze zakouřených vagónů, a ve dvojstupech jsme vyrazili po lávce vedoucí nad kolejíštěm. A pak jsme zahlédli oceán pokrytý šedivým ledovým příkrovem. „Kde jsou vlny?“ Nikdo z nás nikdy moře neviděl, všichni jsme byli suchozemci ze samého centra naší vlasti. Vedle nás šel poddůstojník: „Hej, kecalové,“ vyštěkl, „zpátky do řady!“

Minuli jsme několik obytných bloků a zastavili před dvojicí rudých vrat s nápisem „Posádkové ázně“. Písmeno „L“ z „lázní“ podlehl rozmarům počasí a nikdo je už nedomaloval. Vkročili jsme dovnitř, na nádvoří, a před námi prudce zastavil nákladák. Vedle řidiče seděl námořník v kabátci s čerstvým vojenským sestřihem na hlavě. Zprudka otevřel dveře, narovnal si baret a s povýšeným výrazem se vztyčil na stupátku, jako by si říkal „Copak nám to dorazilo za ubožáky?“ Pak přistoupil ke mně a změřil si mě pohledem. „Jak se cestovalo, saláti?“ zeptal se mě. „Trvalo to věčnost,“ odvětil jsem, „ale konečně jsme tady.“ „Tak to gratuluji,“ řekl. „Mám pocit, že z vás budou dobří námořníci.“ „Jak můžete vědět, jací z nás budou námořníci?“ To se ozval Saša Grjazov, kamarád, který narostl do rozměrů větší gorily. Bylo to velký vtipálek, stejně jako byl onen námořník. „Jak to můžu vědět?“ opakoval po něm. „Ty budeš asi pořádný buran, příteli. Jen počkej, až tě šoupnou do *guby*, to tě naučí.“ „Co je *guba*?“ zeptal jsem se naivně. „To je zvláštní letovisko pro námořníky,“ zněla námořníková odpověď. „Jen pro pár vyvolených. Kdybys chtěl, mám kamaráda, který ti může zařídit zvláštní pětidenní dovolenou.“ „A s kým mám tu čest mluvit?“ zeptal jsem se toho vtipálka. Námořník s předstíraným úžasem odpověděl: „Tím chceš říct, že se ti cestou z Chabarovsku nikdo, ani jediný človíček neobtěžoval sdělit, že tvé civilní šaty budou předány zástupci velitele prádelny jménem Nikolaj Kuropij? – Nikolaj Kuropij, to jsem já...“

Pečlivě jsme tomu komikovi naslouchali, a protože nás nenapadlo nic lepšího, žertovali jsme s ním, jako by nebyl několik hod-